

Валибук

Божена Нємцова

За часів правління короля Каконя в одному селі жила вбога жінка; коли їй сповнилося дев'яносто шість років, народився в неї син — дуже та здорове хлоп'я, яке в усіх, хто приходив на нього подивитися, викликало подив. Звістка про це хлоп'я поширилася по близьких і далеких селах, і люди поспішали побачити це диво-немовля. Ніхто ще не пам'ятав, щоб якась жінка могла народити таку дитину.

— Ну, мати,— сказав зраділий батько,— доведеться тобі нашого сина дев'ять літ своїм молоком годувати. Може, й справді з нього виросте щось путнє.

— Воля твоя,— відповіла дружина, й до цієї розмови вони з чоловіком більше не поверталися.

Почала мати годувати хлопчика, і він ріс із кожним днем та набирався сили; батьки від подиву не знали, що їм і думати.

Через три роки мати повела хлопчика в ліс до великої сосни і звеліла спробувати, чи не вирве він її з корінням; але він не зміг. Повернулася вона тоді з ним додому й ще три роки годувала своїм молоком. На сьомому році знов повела сина до лісу; цього разу невеликі ялини він уже виривав із корінням, наче коноплі вибирав, але дубів і буків подужати ще не міг.

— Люба моя матусю,— сказав матері,— ви мене добре годували, та коло цих коренистих буків я боюся надсадитися. Погодуйте мене ще три зими, гаразд?—

— Якщо ти так хочеш, то чого ж, погодую,— пообіцяла мати.

Коли хлопцеві минуло дев'ять років, пішов він до лісу й навіть наймогутніші буки виривав із корінням та грався ними, наче іграшками. І назвали його люди Валибуком.

А як виповнилось Валибукові шістнадцять літ, не зміг він більше всидіти дома, бо не було тут для нього ні роботи, ні харчів. От якось він і каже батькові з матір'ю:

— Дорогі мої тату й мамо! Не мені вас учити, що той, хто сидить на печі, нічого не бачить. Не хочеться мені весь вік дома змарнувати. Прошу вас, відпустіть мене на рік-два *— я піду подивлюся, як у світі люди живуть. Не бійтеся, що я про вас забуду й покину на старість самих — цього не буде, я обов'язково повернусь до вас.

Погодилися з ним старі, не стали йому перечити.

— Іди з богом, синку,— мовив батько,— ми радо відпускаємо тебе, тільки просимо про одне: будь скрізь обережний і не кривдь добрих людей.

Попрощався Валибук із старими й пішов. Ще тієї самої ночі добувся він до корчми, що стояла самотньо на пустирі. Зайшов досередини, бачить, за столом сидять якихось двоє подорожніх. Валибук підсів до них і питає:

— Звідкіля ви, люди добрі?

— Хто звідки,— відповіли йому подорожні.

— А яке у вас ремесло?

— Я — Розчавикамінь,— відповів один,— як схоплю в руки млинове жорно, як

стисну його, то з нього вода так і чвиркне.

— А я,— відказує другий мандрівник,— Ломизалізо. Хоч би яке міцне було залізо, я в млинець його зімну. А сам ти що за один і яке знаєш ремесло?

— Я — Валибук, навіть столітні дерева виринаю з корінням, наче тонку коноплю,— відповів Валибук і додав: — Пропоную вам свою дружбу. Хочу з вами хліб-сіль ділити.

— Ну, що ж, мабуть, нам добре буде разом,— відповіли Розчавикамінь і Ломизалізо.— Ми теж не проти з тобою хлібсіль ділити й обіцяємо, що ніколи тебе не покинемо.

Потиснули вони один одному руки й заприсяглися навзаєм у вірності.

А вранці всі троє подалися в дорогу. Незабаром у крутім багnistім узвозі наткнулися вони на валку возів, біля яких, бідкаючись, метушилися селяни й ніяк не могли їх з місця зрушити.

— Що тут у вас сталося? — питає їх Валибук.

— А хай йому всячина! — відповів один селянин.— Везли залізо й ось — застряли в болоті. Всіх коней,— а їх у нас аж тридцять вісім — запрягли в один віз, а зарадити біди не можемо. Прокляття якесь та й годі.

— Не журіться,— сказав їм Валибук,— якось та буде. Ми б вас залюбки витягли, якби ви дали нам стільки заліза, скільки один із нас зможе взяти на плечі.

Селяни погодилися:

— Беріть хоч усі троє, скільки здужаєте підняти, тільки допоможіть нам вибратися з цієї багнюки, а то ми тут пропадемо.

— Ну, тоді випрягайте коней,— звелів їм Валибук.

Селяни послухались. І раптом, на превеликий їхній подив, Валибук почав хапати важкі вози й один за одним переставляти на сухе місце.

— Святий боже, ну й сила в цього парубка! — вигукнули селяни й, витріщивши очі, не могли надивуватися, що Валибук усі вози з вантажем повиносив із болота.

— Свою роботу ми зробили, тепер ваша черга платити. Давайте нам те, що обіцяли! — сказав Валибук і відразу ж почав збирати з возів залізо. Він збирав доти, доки зібрав геть усе, й звалив на купу.

Селяни невдоволено загули.

— Мені цього ще й замало,— сказав Валибук,— ну та я вдовольнюся й цим. А тепер мерщій розплачуйтесь із моїми товаришами.

У селян від цих слів аж холодний піт на лобі виступив. Розчавикамінь простяг руки й хотів уже і вози з кіньми та людьми забрати, але Валибук зупинив його:

— Облиш, вистачить з нас і цього!

Селяни були раді, що хоч коней з возами їм залишили; не гаючись, вони запрягли коней у порожні вози і мерщій поїхали геть.

— Знаєте що, хлопці? — озвався за хвилину Ломизалізо.— Я зроблю з цього заліза три ціпи, і ми наймемося до кого-небудь молотити.

— А й справді, це було б непогано,— погодився Валибук і, сівши на колоду біля Розчавикаменя, почав придивлятися, що робитиме Ломизалізо. А той заходився ламати

й місити залізо і місив його доти, аж поки воно стало м'яке, мов тісто, а потім скрутив із нього три бичі й ціпилна, зв'язав їх, і за якусь мить усі три ціпи були готові. Кожен із них важив дев'яносто дев'ять пудів.

Підвелися друзі й пішли до багатого пана, в якого стояли скирти необмолоченої пшениці, бо він ніде не міг знайти молотників. Прийшли до нього й запропонували свої послуги.

— Якби вас була хоч із сотня, то я дозволив би почати молотьбу, а троє нізащо не впораєтесь, тільки розкидаєте скирти,— сказав їм пан.

— Якщо ми не обмолотимо вашу пшеницю до завтрашнього вечора,— сказав Валибук панові,— то можете робити з нами що завгодно.

— Ну гаразд, а на яких умовах ви згодні молотити? — запитав пан.

— Та хто його знає, як ви платите,— відповів Ломизалізо.— Ми ще ніколи не молотили від снопа, але якщо ви дасте нам за нашу роботу стільки, скільки самі здужаємо донести, то ми хоч зараз готові взятися за ціпи й можемо скріпити нашу угоду навіть письмово.

Пан охоче дав їм розписку, думаючи, що вони не піднімуть і п'ятнадцяти мірок пшениці.

Тільки-но почало світати, наші друзі взяли ціпи й заходилися молотити. Вони не клали на тік по одному снопу, а молотили цілісіньку скирту зразу, та з такою силою, що аж пилюка стовпом стояла. Упоравшись із першою скиртою, вони переходили до другої, потім до третьої і працювали так доти, аж доки обмолотили всю пшеницю.

— Ну, хлопці,— мовив Валибук,— лопат у нас немає, то давайте добре подмемо, щоб відвіяти від зерна полу.

— Всі троє подули, й половина з соломою рознеслася по довколишніх полях, і на току залишилося тільки чисте зерно.

Побачив це пан і страшенно розсердився, що вони розвіяли всю його солому.

— За чим ви шкодуєте? — здивувався Розчавикамінь.— За соломою? Принаймні вам не доведеться вивозити її в поле. Від соломи немає ніякої користі, інша річ — пшениця. Готуйте нашу частку.

— Вона вже давно на вас чекає. Але ви, бачу, не маєте жодного мішка.

— А ви нам хіба не позичите? Ми вам їх чесно повернемо,— попросили друзі.

— Я в борг нічого не даю,— відказав пан.— Я нікому нічого не позичаю.

— Ну що ж, тоді, може, ми все зерно зсиплемо до комори?

— А чого ж, зсипайте,— відповів їм пан.

Робітники пішли на тік і всю обмолочену пшеницю зсипали до однієї великої комори. А потім щільно позачиняли вікна й двері. Розчавикамінь обхопив комору обіруч, завдав їй собі на плечі, й усі троє сказали панові:

— Бувайте здоровенькі! — і пішли.

Пан із подиву аж рота роззявив. А потім як розсердиться!

— Гей! — закричав він своїм слугам.— Випустіть найлютішого бика, нехай він їх своїми гострими рогами заколе!

Слуги випустили з обори бика, і бик кинувся молотникам навздогін.

— Ану подивіться, хто це там за нами так тупотить? — сказав Розчавикамінь товаришам.

— Ого,— відповів Ломизалізо, озирнувшись,— вони випустили на нас великого бика.

— Та невже? Йдіть уперед і нічого не бійтеся! — сказав їм Валибук, схопив ціп і, коли бик підбіг ближче, так огрів його по голові, що той упав, як підтятий, і ноги відкинув.

Валибук завдав собі тушу бика на плечі, й усі троє рушили далі.

— Гей, хлопці,— вигукнув за хвилину Ломизалізо,— кидаймо все і чимдуж тікаймо, бо навздогін нам двох диких кабанів пустили!

Та Валибук сказав друзям, щоб вони йшли вперед, а сам зачекав на кабанів, убив їх ціпом, завдав собі на плечі їхні туші й наздогнав Розчавикаменя та Ломизалізо.

За хвилину Ломизалізо знову каже:

— Ого, а тепер уже нас наздоганяє віз, запряжений чотирма кіньми!

Не встиг він доказати, а четверик уже зовсім близько. Розчавикамінь обернувся, кинув комору з зерном на віз, трохи не розтрощивши його, Валибук замахнувся ціпом і розігнав переслідувачів, а Ломизалізо схопив віжки й зупинив коней.

Поклали друзі на воза туші бика й диких кабанів і поїхали додому. Дома чесно розділили здобич на три частини; Валибук свою частку віддав батькам.

Трохи відпочивши, наші друзі знов пішли шукати роботу. Йшли, йшли і раптом прийшли до великого міста. За звичаєм запитали в першого-ліпшого, що в місті нового.

— Ох, на жаль, нема чим похвалитися,— відповів той,— на наше місто впав великий смуток. Але найдужче сумує наш король. Кілька днів тому щезли три його дочки. Вони щодня ходили купатися на ставок і звідти невідомо куди поділися. Люди кажуть, ніби зла відьма позаздрила їхній красі, зачарувала їх, а три дракони забрали їх у своє підземне царство. Наш король не знає, що з жалю робити. Все місто звелів обтягти чорним крепом, а тому, хто знайде його дочок і визволить їх, будь-яку з них обіцяє віддати за дружину, ще й півкоролівства на додачу!

— Ця робота саме для нас! Ходімо, друзі, до короля! — вигукнув Валибук.

І всі троє не гаючись подалися до палацу.

— Найясніший володарю,— озвався Валибук, коли вони постали перед королем,— ми люди нетутешні, але прийшли розділити ваше горе. Нам сказали, що ви втратили трьох дочок, але ми їх визволимо, якщо ви дотримаєте свого королівського слова й потім віддасте нам їх за дружин. Ми підемо їх визволяти, навіть коли це коштуватиме нам життя. А ще ми просимо, щоб ви звеліли зсукати нам віршовку завдовжки в три тисячі ліктів, щоб на ній можна було спуститися на будь-яку глибину. Накажіть також приготувати нам дванадцять мірок каші, спекти в дванадцятьох печах хліба і дати дванадцять волів.

— Беріть усе, що забажаєте,— сказав їм король,— і моїх милих дочок за дружин теж беріть, тільки визволіть їх.

І король звелів приготувати те, що вони загадали. Коли все було готове, наші друзі завдали вірьовку й харчі на плечі, зайняли поперед себе дванадцять волів і попрямували до дрімучого лісу.

Довго ходили вони тим лісом і нарешті вийшли на зелений луг.

— Зупинимось тут,— мовив Валибук,— і пошукаємо, чи нема поблизу входу до підземного царства!

Друзі пристали на його пропозицію.

Валибук і Ломизалізо пішли шукати вхід, а Розчавикаменеві доручили варити вечерю. Розклав він багаття, поставив на вогонь казан із крупою, зарізав вола й, оббілувавши його, почав смажити.

Сидить собі біля багаття, каша вариться, м'ясо смажиться. Раптом над головою в нього на високій ялині озивається лихий чаклун Довга Борода:

— Кашу ти, звичайно, звариш, але їсти її не будеш!

— Твоя правда, сам їсти її я не буду, підожду, поки повернеться Валибук,— відповідає Розчавикамінь.

— Поки повернеться твій Валибук, то я з'їм твою кашу ще гарячою,— проскрипів Довга Борода, зістрибнув із дерева, відштовхнув Розчавикаменя, з'їв усю кашу, а м'ясо забрав із собою.

Тільки-но Довга Борода зник, а Валибук уже гукає з гори:

— Наварив каші й засмажив вола?

— Наварити наварив, але Довга Борода з'їв усю кашу, а вола забрав із собою,— поскаржився Розчавикамінь і розповів товаришам про свою пригоду.

— Ну й недотепа ж ти! Не зміг подужати Довгу Бороду! Ми цілий день шукали вхід до підземного царства, а ти, бовдуре, всю нашу вечерю віддав цьому негідникові,— розсердився Валибук.

На другий день кашу варити залишився Ломизалізо, а Розчавикамінь і Валибук пішли шукати вхід до підземного царства. Повернулися вони аж надвечір.

— Ну що, наварив каші? — закричав ще здалеку Валибук.

— Наварити наварив, але Довга Борода з'їв її геть усю! — відповів Ломизалізо і сумно зітхнув.

— Ох і недотепи ж ви! — розсердився Валибук.— Ідіть тепер ви шукати вхід до підземного царства, а я зостануся біля вогню.

На третій день Ломизалізо й Розчавикамінь пішли шукати вхід до підземного царства, а Валибук залишився варити вечерю. Настягував буків, розклав багаття, засипав у казан крупи, настромив на рожен вола, налаштував пастку й поставив її біля м'яса. І раптом на ялині з'явився Довга Борода.

— Кашу ти, звичайно, звариш, але їсти її не будеш! — проскрипів він.

— Твоя правда, я почекаю, поки вернуться мої товариші з ціпами. А ти не задавайся й притьмом злазь із дерева. Що ти за один?

Довга Борода миттю зіскочив із дерева, хотів схопити вола, але пастка клац! — і закрилася.

— Ага, попався! — засміявся Валибук.— Зараз я віддячу тобі за все.

Узяв він свій ціп і доти бив Довгу Бороду, доки стало сили.

— Ой-ой! — заскиглив Довга Борода.— Не бий мене, я дам тобі золота й усякого багатства, скільки сам захочеш!

— Не треба мені від тебе нічого, в мене є своє. Сиди тут, поки не повернуться мої товариші.

За якийсь час і справді повернулися Розчавикамінь і Ломизалізо.

— Ну, як справи? — запитали вони Валибука.

— Усе гаразд. Ось вам каша, он печеня, а он Довга Борода,— весело відповів Валибук.— Давайте спершу повечеряємо, а потім про дещо розпитаємо Довгу Бороду.

Посідали вони на траві й заходилися вечеряти, а, повечерявши, підвелися, і Валибук їм каже:

— А тепер, друзі, запитаємо в Довгої Бороди, де вхід до підземного царства, й доти будемо його молотити всі троє, поки він нам покаже туди дорогу.

Взяли вони ціпи, підійшли до Довгої Бороди й так молотили його, що він мало дух не спустив.

— Ох, не бийте вже мене стільки, я вам розкажу, де той вхід, який ви шукаєте, і сам відведу вас до великої скелі! — заскиглив Довга Борода.

— Ну гаразд,— мовив Валибук,— прив'яжіть до нього вірвовку, і якщо він ніям збреше, то хай начувається!

Друзі прив'язали Довгу Бороду на вірвовку і пішли до скелі. Розчавикамінь відразу ж накинувся на неї й почав відламувати камінь за каменем, аж поки під скелею відкрився вхід до підземного царства.

— Хто полізе вниз?

— Я полізу! — озвався Ломизалізо.

Але не встиг він спуститися й на двісті сажнів, як засмикав за вірвовку, щоб його мерщій тягли нагору. Після нього поліз Розчавикамінь, але він теж добрався тільки до половини дороги.

— Ну, коли так, то хай буде, що буде — полізу я! — сказав Валибук.— Тільки ви не відходьте від діри, стійте тут і не тягніть вірвовку нагору доти, аж поки я тричі не смикну за неї. А тепер спускайте!

Коли він подолав половину дороги, у ніс йому вдарив сморід, та такий огидний, що й не продихнеш. А далі його почало пекти ще й у п'яти і що далі, то сильніше. Нарешті, після великих мук, він таки досяг дна. Озирнувся довкола — скрізь порожньо, темно і спека нестерпна. Довго роздивлявся він, аж поки нарешті побачив далеко попереду кволе світло. Пішов на нього. Йшов довго, а воно ніяк не ближчало:

Тут перед ним з'явився розкішний палац, весь із золота й самоцвітів, красою так і сяє. Увійшов Валибук до палацу й раптом бачить — у світлиці сидить найстарша королівська дочка.

Злякалася принцеса, побачивши перед собою людину, але потім оговталась трохи й лагідно запитала:

— Як ти сюди потрапив і що ти тут шукаєш, любий друже?

— Тебе, прекрасна принцесо,— відповів Валибук.— Не барися й ходи мерщій зі мною!

— Це неможливо, я не можу піти з тобою, але ти мусиш негайно звідси тікати, бо як тільки додому повернеться мій чоловік, шестиголовий дракон, тобі буде кінець!

— Я його не боюся,— відповів Валибук.

Раптом пролунав страшний гуркіт — це дракон повертався додому і кинув поперед себе свою важезну палицю, щоб не носитися з нею. Принцеса перелякалася ще дужче й почала благати Валибука:

— Ох, любий друже, сховайся мерщій у темній коморі, бо зараз прийде мій чоловік і з'їсть тебе!

— З'їсть чи не з'їсть, це ми ще побачимо,— відповів Валибук, але все-таки вирішив послухатись її поради. Та перед тим, як зайти до комори, підняв палицю і кинув її назад на тридцять миль.

Довелось драконові підняти палицю і, крекчучи, самому нести додому. Лютий-прелютий увійшов він до світлиці, обнишпорив очима всі закутки й заревів:

— Що це? Я чую людський дух!

— Ну що ти,— сказала принцеса,— звідки б йому тут узятися? Ти сам добре знаєш, що людей тут ніколи не було й не буде.

— Ні, я чую людський дух! Кажі, хто тут, бо як не скажеш, я тебе з'їм! — заревів дракон, і з кожної пащі в нього вихопилось полум'я.

— Ох, милий чоловіченьку,— почала благати його принцеса,— пожалій мого брата, який прийшов мене провідати!

— Гаразд,— пробурмотів дракон,— я не скривджу твого брата, але нехай він вийде сюди й сяде зі мною до вечері!

Тоді Валибук вийшов із комори і вклонився драконові.

— Це ти,— питає його дракон,— мою палицю назад кинув?

— Я! — каже Валибук.

Дракон поклав на стіл олов'яний хліб та дерев'яний ніж і запропонував Валибукові підкріпитися перед тим, як вони підуть силою міряться.

— Твого хліба я їсти не буду, але силу свою охоче тобі покажу! — сказав Валибук.

Тим часом принцеса почастивала його їжею із свого стола, він смачно попоїв, і пішли вони з драконом на залитий оловом тік силою міряться.

— Ну, зятю, хапай мене за поперек і вганяй якомога глибше в олово!

Валибук не примусив себе довго просити, схопив дракона за поперек і по пояс увігнав у олово. Дракон з олова тут-таки вискочив і ввігнав туди Валибука по самі груди. Валибук весь напружився, виліз з олова, ввігнав туди дракона аж по шию, а тоді схопив ціп і розтрощив йому всі шість голів.

Повернувся він у світлицю до принцеси й каже їй:

— Прекрасна принцесо, роби зі мною що хочеш, але твій чоловік помер від моєї руки.

— Ох, дорогий мій витязю, я навіть не знаю, як і дякувати тобі за те, що ти визволив мене!

Кинулась вона до нього, обняла на радішах і поцілувала.

— Ну гаразд,— каже Валибук,— збирайся в дорогу і чекай, поки я повернуся, а я тим часом піду твоїх сестер визволяти. Я хочу відвести вас усіх трьох до вашого батька.

Сказав і пішов. Іде, йде, бачить — іще один палац стоїть. Ще гарніший, ніж перший. Він знов увійшов до світлиці, а там середульша королівна сидить і мало не плаче. Як побачила вона людину, вся аж засяяла з радості, а потім уявила собі, що чекає цього парубка, і її знов облягла туга.

— Кого ти тут шукаєш, милий мій друже? — запитала вона Валибука.

— Тебе, прекрасна принцесо,— відповів парубок.

— Ох, тікай звідси мерщій, тут тобі нема чого робити. Бо коли вернеться мій чоловік, дев'ятиголовий дракон, він з'їсть тебе на місці.

І раптом справді пролунав страшний гуркіт — це дракон кинув додому свою палицю, щоб не носитися з нею. Ця палиця була вдвічі важча проти першої. Але Валибук вискочив на поріг, підняв її й жбурнув на шістдесят миль назад.

Побачив дракон, що палиця повернулася до нього, люто заревів і поніс її на плечах додому. А принцеса тим часом сховала Валибука до комори. Увійшов дракон до світлиці, обшукав усі закутки, полум'я із пащ так і сапотить.

— Що це? Я чую людський дух! — заревів він.

— Ну що ти, милий чоловіченьку, звідки б тут узятися людському духові? Ти й сам добре знаєш, що тут ніколи не було й не буде жодної людини,— відповіла принцеса.

Але дракон несамовито заметушився по світлиці і знову заревів:

— Ні, я чую людський дух! Кажи, хто тут, бо як не скажеш, я вас обох із'їм.

Упала тоді перелякана принцеса перед змієм навколішки й почала благати:

— Пожалій мене й мого брата — це він прийшов мене провідати!

— Ну, гаразд, пожалію,— відповів дракон,— але скажи йому, нехай він вийде до мене, я хочу з ним по-дружньому побалакати.

Валибук вийшов, вони привіталися, зміряли один одного поглядом.

— То це ти той сміливець, який мою палицю назад кинув? — запитав дракон.

— Так, це я! — відповів Валибук.

— Ну що ж, тоді давай повечеряємо, а потім підемо силою мірятися.

На вечерю дракон приніс залізний хліб і олов'яний ніж.

— Бери й підкріпись, бо тобі нелегко буде зі мною впоратися,— припрошував його дракон.

— А я й так сильний, батько з матір'ю не скривдили мене силою. Їж сам, як хочеш,— відповів йому сміливий парубок.

Дракон накинувся на хліб, аж іскри з зубів полетіли, а Валибукові принцеса принесла вечерю із свого столу.

— Ну, а тепер ходімо надвір, спробуємо, хто з нас сильніший! — сказав дракон, добряче повечерявши.

Вийшли вони на тік, а він весь залізом залитий.

— Ну, починай ти перший, бо коли я тебе схоплю, то думаю, що тобі буде кінець,— сказав дракон.

— Що ж, усе може статися. Починай ти, моє життя у твоїх руках,— відповів Валибук.

Ухопив дракон Валибука за поперек, підняв і з розгону увігнав у залізо аж по груди.

Але Валибук напружився і спритно із заліза вискочив, ще й півтоку із собою вирвав.

Дракон перелякався:

— Ну, годі змагатися. Дамо один одному спокій,— мовив він.

— Годі? — сердито вигукнув Валибук.— Ні, дорогий зятю, спершу я покажу тобі, де раки зимують! — І, схопивши дракона, так міцно вдарив ним об тік, що ввігнав у залізо по самі голови.— Ну, вилазь! — крикнув він.

Але дракон не зміг і поворухнутися. Тоді Валибук схопив ціпа й розстрошив усі дев'ять драконових голів. А потім повернувся до принцеси.

— Дорога королівно,— сказав їй Валибук,— я визволив тебе від лютого страховиська. Збирайся швидше в дорогу і чекай, поки я повернусь, а мені тим часом треба йти визволяти твою сестру. Я хочу відвести вас до вашого батька.

Принцеса почала йому дякувати, а він, не гаючи й хвилини, поспішив до третього палацу.

Третій палац був найгарніший, весь із золота, й Валибук не міг від нього очей відвести. Але найгарніша була світлиця. По ній сумно походжала принцеса. Побачивши Валибука, вона не знала, радіти їй чи сумувати.

— Ох, парубче,— вигукнула вона,— чого ти сюди прийшов! Тікай мерщій, бо от-от повернеться мій чоловік, дванадцятиголовий дракон, і з'їсть тебе!

Але Валибук їй відповів:

— Не турбуйся, принцесо, я твого чоловіка не боюся!

Тієї ж миті загула земля — це драконова палиця упала під дверима палацу. Дракон кинув її за сто миль звідси, й вона долетіла швидко, мов стріла.

Валибук вибіг на поріг, підняв палицю, двічі крутнув нею над головою і кинув назад на двісті миль. У повітрі зашуміло й загуло, неначе пронісся страшний ураган. Довелося драконові назад по свою палицю вертатися; лаючись, завдав він їй собі на плече й, сердитий, поспішив додому. Нетямлячись від люті, вдерся до світлиці й, хоч принцеса встигла заховати Валибука, зразу ж відчув його.

— Що це? Я чую людський дух! — заревів він, як тур, і накинувся на дружину: — Кого ти тут ховаєш, кажи, бо як не скажеш, я вмиє тебе проковтну!

Принцеса трохи не вмерла зі страху.

— Що ж, доведеться сказати тобі всю правду: це мій брат прийшов провідати мене. Прощу тебе, вгамуй свій гнів і не кривдь його,— благала вона дракона.

— Гаразд, не скривджу. Твій брат і мені родич. Приведи його сюди, я хочу з ним повечеряти.

Тієї ж хвилини Валибук вийшов із комори.

— Здоров був! — привітався до нього дракон громовим голосом.— Це ти мою палицю назад кинув? Мені довелося вертатися по неї й нести додому на плечі.

— Так, я! — відповів Валибук.

— Молодчина! — похвалив його дракон.— Я вже чув про тебе від Довгої Бороди — він сказав, що ти прийдеш до мене в гості. Подай-но мені свою праву руку, я хочу з тобою привітатися.

Вони стиснули один одному руки, та так міцно, що Валибукові кров з-під нігтів чвиркнула, а в дракона аж пальці затріщали. Засичав він від болю й каже:

— Ого, я не знав, що ти такий дужий! Ходімо повечеряємо, а потім помірємося з тобою силою, бо все ж таки це був би великий сором, якби твоя одна голова та мої дванадцять перехитрила!

Приніс дракон сталевий хліб і мідний ніж, припрошує Валибука підкріпитися.

— Мені не треба підкріплятися,— відповідає йому Валибук,— мене моя мати дев'ять років своїм молоком годувала, натоптувала в мене силу, і я маю тої сили вдосталь. А от ти, бачу, не зовсім ще загартований, і тобі не зашкодить підкріпитися!

Дракон кипів од люті, немов казан на вогні. Принцеса добре бачила, що з ним діється. Вона принесла Валибукові вечерю зі свого столу й подарувала перстень, який стократ додав йому сили. Валибук подякував їй, повечеряв, а тоді пішов із драконом на просторий тік силою мірятися. А тік той весь був у сталь закутий.

Стали вони один навпроти одного. Дракон своїми дванадцятьма хвостами довкола себе молотить, б'є, звивається, реве, з паш полум'я пашить, крок ступне — земля гуде, зареве — все довкола тремтить від страху.

— Пхе,— напρινдився він раптом,— і чого це я взявся з таким слабаком мірятись силою? Це ж для мене буде вічний сором і ганьба, що я об тебе тільки лапи забруднив. Ну, та начувайся!

Сказавши це, дракон схопив Валибука, вдарив ним об тік, та так, що той застряг у сталі по самий пояс.

Але Валибук спритно вибрався, схопив дракона і вдарив ним об сталь з такою силою, що в того відразу ж дві голови відлетіли. Валибук, не гаючись, ухопив ціп і позбивав решту голів, наче стиглі яблука. Трохи відпочивши, повернувся він у палац до принцеси.

— Прекрасна королівно! — радісно промовив парубок.— Свій обов'язок я нарешті виконав: і тебе, і твоїх сестер визволив від ваших драконів. Візьми з собою все, що тобі подобається, і підемо до твого батька.

— Красно тобі дякую! — відповіла принцеса.— Я ніколи не забуду про твою люб'язність. Не тільки дещо з речей, а цілий палац з усіма скарбами я візьму з собою. В мене є такий прутик, що, коли я ударю ним по воротах, весь палац на золоте яблуко обернеться.

Так воно й сталося: вийшовши з палацу, принцеса замкнула ворота, вдарила по них прутиком, і палац обернувся на золоте яблуко. Принцеса миттю сховала його.

Пішли вони до другої сестри; у тієї теж був чарівний прутик, яким вона свій палац на золоте яблуко обернула. Третя зробила так само.

Забрали вони всі свої палаци, й повів їх Валибук до того виходу, яким спустився сюди. Друзі спершу підняли нагору старших принцес, а потім наймолодшу, ту, яка подарувала Валибукові перстень.

Настала черга підніматися Валибукові. Але він був досить обачний і подумав, що, чого доброго, Розчавикаміль і Ломизалізо можуть підняти його до половини дороги, а тоді скинути назад у прірву. Отож він узяв і замість себе до вірьовки прив'язав важенну каменюку, щоб перевірити своїх друзів.

— Ого,— сказали ті нагорі,— ну й важкий же цей Валибук! — І, підтягти камінь до половини дороги, взяли й перетяли вірьовку; камінь зі страшним гуркотом полетів униз і розбився на дрібні шматочки.

"Ось яка доля чекала на мене",— подумав Вали дуб, важко зітхнув і пішов блукати самотою підземним царством.

Блукав він не день і не два, а цілих сім років. Коли бачить — на великій скелі щороку якась птиця яйця відкладає, але жодного пташеняти вигодувати не може — щоразу хтось поїдає її дітей. Звали цю птицю Кмохта, а той, хто поїдав її діток, був величезний змій. Побачив це Валибук і, коли змій одного разу знов намірився залізти до гнізда, вбив його.

А незабаром прилетіла Кмохта й дуже зраділа, знайшовши в гнізді своїх дітей живими й здоровими: птиця вже думала, що вони знову загинули. Побачивши Валибука, вона йому й каже:

— Добрий чоловіче, це ти моїх діток від смерті врятував? Проси що хочеш — я все тобі дам!

— Так,— відповів їй Валибук,— це я того змія вбив. Прошу тебе, виведи мене з цього підземного царства!

— Ну що ж, спробую,— відповіла йому Кмохта,— тільки треба, щоб ти засолив м'яса зі ста волів і приготував сто бочок води; коли ми полетимо з тобою нагору, з мого дзьоба почне вириватися полум'я, а ти візьмеш і кинеш мені в дзьоб цілий пуд м'яса й відро води хлюпнеш.

Валибук зробив усе, як вона загадала: убив сто волів, засолив їхнє м'ясо, налив сто бочок води, навантажив усе це на птицю, сів верхи на неї сам, і вони полетіли.

Летіли довго-довго, й, коли у птиці з дзьоба виривалося полум'я, він щоразу кидав туди пуд м'яса й виливав відро води. Та незабаром м'ясо скінчилося, летіти було ще далеко, а птиця хотіла їсти. Вирвав тоді Валибук шмат м'яса із своєї литки й кинув птиці в дзьоб. Після цього вони вмиль на білий світ дісталися.

— Ох,— каже Кмохта-птиця, коли Валибук зліз із неї,— ти навіть не уявляєш собі, яке смачне було те м'ясо, котре ти дав мені наприкінці!

— Охоче вірю,— засміявся Валибук,— це був шматок із моєї литки, бо воляче м'ясо вже скінчилося.

— Нічого страшного,— заспокоїла його птиця,— твою рану я швидко загою, добре,

що ми щасливо на білий світ дісталися.— І приклала Валибукові до ноги якийсь листок. Рана відразу ж загоїлася, і тілоросло знову.

Валибук подякував Кмохті й пішов до королівської столиці. А там усе червоним сукном обтягнуте!

— Що у вас нового? — питає він якогось перехожого.

— Новин у нас багато, і всі веселі,— відповідає йому той.— Три королівські дочки знайшлися, і наймолодша сьогодні виходить заміж за одного із своїх визволителів.

Валибук заквапився до королівського палацу, а там уже весільний бенкет іде. Принцеса звеліла, щоб кожного, навіть найнужденнішого жебрака, впустили до зали й подали йому зі столу все, що він забажає.

Увійшов Валибук до передпокою і попросив келих вина. Принцеса звеліла налити в свій келих червоного вина і подати подорожньому. Валибук надпив із келиха до половини, вкинув туди перстень, який йому в підземному палаці подарувала принцеса, і повернув келих господині.

Побачила принцеса в келиху перстень, підхопилася з-за столу й радісно вигукнула:

— Це він, Валибук, наш справжній визволитель! А в Розчавикаменя кам'яне серце — він перерізав віршовку, і Валибук упав униз. Я подарувала Валибукові цей перстень і пообіцяла йому вірність до могили! — вона кинулася до свого судженого.

Розчавикаменя вигнали з замку геть, а Ломизалізо утік сам. Хоч він і був заручений з найстаршою принцесою, вона ніяк не могла до нього звикнути, бо якщо він уранці і був чистий, аж виблискував, то надвечір ставав як іржаве залізо. Жити такому в срібному замку, ясна річ, не пасувало.

Валибук і принцеса ще того самого дня повінчалися і щасливо зажили в своєму золотому замку. Мабуть, вони живуть там ще й досі, якщо не померли.